

УДК 343.3

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.4.01>

ЮРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ ОРЛОВ,

доктор юридичних наук, професор,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-1981-0794>,

e-mail: orlov1284@ukr.net

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Розглянуто проблеми кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства. Акцентовано увагу на труднощах однозначного тлумачення і юридичного оцінювання ознак суспільно небезпечного діяння, передбаченого статтею 126-1 КК України, ознаки «систематичність», установлення суспільно небезпечних наслідків і причинного зв'язку та розмежування домашнього насильства із суміжними складами кримінальних правопорушень. Сформульовано рекомендації щодо вирішення виявлених проблем.

Ключові слова: домашнє насильство, діяння, систематичність, суспільно небезпечний наслідок, розмежування, відмежування.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Проблемні питання кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства є проблемами не лише науки чи лише правоохоронної і судової практики, окремого їх сегменту серед безлічі інших. Це – проблеми більш широкого гуманітарного формату, що вимагають осмислення їх як складових захисту інституту дитинства і материнства й сім'ї і, зрештою, проблем упровадження ліберально-гуманістичної домінанти не як декларації, а як наріжного каменю в системі мислення, правової аксіології, втіленої у публічному адмініструванні, поліцейській діяльності та правосудді.

Принагідно зауважимо, що минуло вже більш ніж півтора року з моменту набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»¹,

яким було доповнено КК України низкою новел, що розширили горизонт можливостей для специфікованого кримінально-правового впливу на детермінаційний комплекс домашнього насильства. Аналіз практики правозастосування, що сформувалася за цей час, не залишає сумнівів щодо наявності проблем, які виявляються у неправильній кримінально-правовій кваліфікації, узвичаєнні відповідних підходів, які потребують зміни, приведення у відповідність до вимог науковості та верховенства права.

Стан дослідження проблеми

Кримінально-правові проблеми протидії домашньому насильству ставали предметом досліджень О. О. Дудорова, О. О. Книженко, М. І. Хавронюка, Н. Б. Шамрук, О. П. Шамрук і деяких інших учених. Віддаючи належне вже сформованому теоретико-прикладному доробку, все ж таки варто акцентувати увагу на відсутності єдності у поглядах на природу і

¹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з

цими явищами : Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 08.12.2020).

зміст суспільно небезпечного діяння та суспільно небезпечних наслідків, а також на критерії відмежування кримінально протиправного від адміністративно протиправного домашнього насильства.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – описати виявлені проблеми кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України¹, запропонувати і пояснити шляхи їх вирішення. Завдання дослідження: 1) охарактеризувати проблеми однозначного тлумачення і юридичного оцінювання ознак суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 126-1 КК України; 2) з'ясувати проблеми інтерпретації ознаки «систематичність»; 3) визначити проблеми встановлення суспільно небезпечних наслідків і причинного зв'язку та розмежування домашнього насильства із суміжними складами кримінальних правопорушень; 4) сформулювати пропозиції щодо вирішення виявлених проблем.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що вперше в науці кримінального права емпіричним шляхом було систематизовано наявні проблеми кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства, удосконалено знання щодо їх вирішення. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання сформульованих пропозицій і рекомендацій для вдосконалення практики застосування ст. 126-1 КК України, а також її чинної редакції.

Виклад основного матеріалу

Матеріали та методи дослідження. Емпіричною і методичною базою для виявлення наявних проблем кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства став контент-аналіз 110 обвинувальних вироків за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, результати проведеного нами опитування серед слідчих (115 осіб) і дізнавачів (76 осіб) Національної поліції, а також дільничних офіцерів поліції (90 осіб) та експертні оцінки, зібрані серед суддів (25 осіб).

Результати дослідження. Можна виділити декілька ключових проблем кваліфікації,

які, певна річ, можуть і мають деталізуватися іншими, дотичними. При цьому вони, здається, є найбільш істотними перепонами на шляху до підвищення ефективності кримінального правозастосування у справі протидії домашньому насильству. Ці проблеми доцільно об'єднати у три групи.

I. Проблеми однозначного тлумачення і юридичного оцінювання ознак суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 126-1 КК України

Перш за все, йдеться про тлумачення альтернативних видів суспільно небезпечного діяння. І якщо щодо фізичного та економічного насильства питань здебільшого не виникає, то щодо психологічного цього сказати не можна.

Передусім звертає на себе увагу бланкетна конструкція диспозиції ст. 126-1 КК України, яка відсилає до положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»², де дається визначення вказаним видам насильства. До того ж психологічне насильство має найбільш складний опис із погляду визначеності категорій. Йдеться, поперше, про «подвійну наслідковість», що виникає в разі оперування поняттям «психологічне насильство» в диспозиції ст. 126-1 КК України. Детальному розглядові цієї ознаки присвячено статтю Н. Б. Шамрук та О. П. Шамрук [1, с. 346–348]. Тут же зауважимо, що зафіксована у вказаному Законі дефініція репрезентує матеріальну модель психологічного насильства, яка містить у собі, крім діяння, ще й наслідки («якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи»³). Водночас склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 126-1 КК України, також є матеріальним і передбачає настання таких суспільно небезпечних наслідків, як фізичні або психологічні страждання, розлад здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність або погіршення якості життя потерпілої особи. Таке юридичне «перехрещення» наслідків призводить до того, що ті з них, які характеризують власне психологічне насильство незалежно від його суспільно небезпечних наслідків, описаних у

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 08.12.2020).

² Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 08.12.2020).

³ Там само.

ст. 126-1 КК України, не встановлюються і не доводяться у кримінальних провадженнях. Тобто ознаки самого суспільно небезпечного діяння встановлюються не повністю, втрачається один з його етапів – визначення результатів негативного психологічного впливу, які дають підстави охарактеризувати останній саме як психологічне насильство й надалі встановлювати його суспільно небезпечні наслідки в контексті елементів складу злочину.

Вирішення цієї проблеми має безпосередній стосунок до: а) відмежування психологічного насильства від тих форм психологічного впливу на особу, що не можуть вважатися насильством (вочевидь, не будь-яка образа, погроза чи обмеження волевиявлення є психологічним насильством); б) відмежування домашнього насильства як адміністративного делікту від кримінального правопорушення, і не лише за ознакою систематичності.

Ясна річ, простої відповіді на це складне питання бути не може, і навряд чи вдасться надати розлоге аргументування наявних пропозицій у межах сучасного формату спілкування. Тож, обмежимося лише тим, що можна запропонувати двовимірну модель наслідків психологічного насильства, в якій перший (ближчий) рівень складають ті, які визначено в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а другий (віддалений)¹ – у ст. 126-1 КК України. Наявність лише наслідків першого рівня означає наявність адміністративного делікту, поява наслідків другого рівня – кримінального. Незважаючи на те що останні змістовно можуть формуватися і в разі одиничного акту психологічного насильства, законодавець, однак, використовує формалізовану перепону на шляху до трансформації адміністративного правопорушення в кримінальне. Цією перепону є ознака систематичності домашнього насильства.

Проблеми тлумачення ознаки «систематичність». Аналіз слідчої та судової практики засвідчує, що переважає (приблизно у 85 %

¹ Ще один проблемний аспект – установлення причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням, зокрема й особливо психологічним насильством, та наслідком. І проблема ця – бінарна. З одного боку – складність механізму спричинення шкоди, опосередкованого структурами психіки, елементами соціального статусу потерпілої особи. З іншого – знову ж таки погана визначеність використаних законодавцем категорій «страждання», «емоційна залежність», «якість життя».

випадків) підхід, відповідно до якого систематичність насильства й, відповідно, наявність ознак кримінального домашнього насильства доводиться за допомогою фіксації предикатних адміністративних правопорушень у кількості трьох і більше з посиланням або на протоколи про адміністративні правопорушення, або на відповідні рішення (постанови) суду. Приблизно у 12 % випадків слідчий та суд вважають достатнім лише одне предикатне адміністративне правопорушення; наявність другого делікту оцінюється вже як ознака систематичності. При цьому і в слідчих процесуальних документах, й у вироках суду опис систематичності обмежується виключно вказівкою тільки на один попередньо складений протокол (рішення суду). Ще приблизно у 3 % систематичність насильства фіксується без будь-якого попередньо оформленого факту притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП². У поодиноких випадках кримінальному переслідуванню передують чотири факти притягнення до адміністративної відповідальності за домашнє насильство (див., наприклад, вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 24 червня 2020 р., справа № 188/527/20³). З огляду на таку практику варто зробити деякі застереження.

По-перше, систематичність діяльності семантично передбачає наявність трьох і більше взаємопов'язаних актів чи дій⁴. Це означає, що

² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 08.12.2020).

³ Вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської обл. від 24.06.2020 : справа № 188/527/20, провадження № 1-кп/188/119/2020 // Реєстр судових рішень : сайт. URL: <https://www.uacourt.openregister.info/kryminalni-spravy-z-01-01-2019-40438/zlochynu-proty-zhytlya-ta-zdorovya-osoby-40495/domashnye-nasylystvo-12591?document=90038278> (дата звернення: 08.12.2020).

⁴ Звернімо увагу, що у вітчизняному законодавстві відсутнє визначення категорії «систематичність» щодо діяльності. Чи не єдина згадка про нього є у пункті 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.04.2003 № 3 «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності», де зазначено, що під здійсненням особою, не зареєстрованою як суб'єкт підприємництва, будь-якого виду підприємницької діяльності з тих, що підлягають

вже третя дія з достатньою мірою вказує на систематичність, а тому систематичність як ознака злочину, передбаченого ст. 126-1 КК України, бере свій початок від третього факту відповідного правопорушення, себто третій факт – уже злочинний. Таким чином, необгрунтованою і соціально обтяжливою (у сенсі надмірної віктимізації) є превалююча практика «очікування» третього адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, щоб за четверте вже притягати до кримінальної відповідальності. Ця ж обставина сприяє і викривленню кримінальної статистики в бік необгрунтованого зниження показників кримінального домашнього насильства.

Окремо слід наголосити на тому, що, з точки зору доведення ознаки систематичності, у кримінальному провадженні наявність попередньо встановлених через процедуру притягнення до адміністративної відповідальності фактів учинення одиничних правопорушень, передбачених ст. 173-2 КУпАП, у частині домашнього насильства є загалом необов'язковою. Хоча слідча і судова практика йдуть саме тим шляхом, який передбачає, як я наголошував, наявність щонайменше трьох протоколів, складених за вчинення вказаного адміністративного правопорушення, загалом конструкцію складу злочину, передбаченого ст. 126-1 КК України, не можна назвати преюдиційною за визначенням. Такою її робить правозастосовна практика. І це, варто погодитись, більш простий шлях доведення вини особи. Однак слідування виключно ним сприяє подальшій латентизації кримінальних проявів домашнього насильства. Існує необхідність переорієнтувати передусім слідчу практику у її зв'язку з практикою превентивної діяльності поліції. Якщо є достатньо підстав уважати, що є систематичність домашнього насильства, вже при першому ж повідомленні чи особистому виявленні його поліцейським слід уникати застосування попередніх адміністративних процедур реагування. Притягнення до адміністративної відповідальності в таких випадках є неадекватним заходом державного реагування, таким, що не відповідає задуму й цілям закону та соціальним запитам. Там, де є

ліцензуванню, слід розуміти діяльність фізичної особи, пов'язану із виробництвом чи реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг з метою отримання прибутку, яка містить ознаки підприємницької, тобто провадиться зазначеною особою безпосередньо самостійно, систематично (не менше ніж три рази протягом одного календарного року) і на власний ризик.

загроза настання суспільно небезпечних наслідків, передбачених ст. 126-1 КК України, і діяння має ознаки систематичності, зволікання із застосуванням заходів адміністративного стягнення здатне призвести до найтяжчих наслідків. Понад 90 % усіх випадків доведення до самогубства – результат систематичного домашнього насильства; лише 1 із 20 винних за вчинення цього злочину (ст. 120 КК України) перебував на відповідному профілактичному обліку.

По-друге, важливим для визначення систематичності є встановлення строку, протягом якого вона є можливою. З огляду на положення ст. 39 КУпАП таким строком слід уважати один рік. Тобто окремі факти (епізоди) домашнього насильства, що вмонтовуються в систему насильницької діяльності, має відділяти один від одного період часу тривалістю менше року.

По-третє, систематичність – не лише кількісна, але і якісна ознака суспільно небезпечного діяння. Це означає, що декілька актів домашнього насильства *мають бути спрямованими проти того ж самого потерпілого чи кількох тих же самих потерпілих*. Зазвичай такі випадки об'єднує однотипний мотив (але не єдиний умисел). Хоча це і не обов'язково. Коли ж потерпілі є різними, то об'єднати всі акти насильства ознакою систематичності неможливо. Це обгрунтовується розумінням соціально-правової природи кримінальної заборони, сформульованої у ст. 126-1 КК України та її спрямованістю на захист здоров'я людини. Останнє визначає характер і ступінь суспільної небезпечності діяння, що описується, серед іншого, і через категорію систематичності (при цьому слід пам'ятати, що вчинення домашнього насильства у присутності дитини є також актом психологічного насильства щодо дитини). Тож, *систематичність вказує на кумулятивний ефект насильницького діяння, чим досягається його суспільна небезпечність, виражена мірою заподіяваної шкоди конкретному потерпілому (потерпілим)*.

По-четверте, систематичність означає три і більше разів застосування не тільки того ж самого виду насильства, а і їх можливої комбінації, тобто психологічного, фізичного й економічного насильства у їх довільній черговості та послідовності. Зазвичай психологічне насильство передує фізичному й економічному та сполучається з ними. Окремо варто вказати на те, що слідчі та судові органи в низці випадків неправильно кваліфікують дії кривдника щодо знищення або пошкодження майна потерпілої особи лише як акти психологічного

насильства. Залежно від ситуації і характеру знищеного чи пошкодженого майна та майнового стану потерпілої особи такі дії можуть розглядатися як самостійний прояв економічного насильства (випадки пошкодження вікон, дверей, побутової техніки тощо)¹.

По-н'яте, з огляду на комбінаторику насильницьких проявів, що спостерігаються у більшості випадків учинення злочину, передбаченого ст. 126-1 (здебільшого психологічне насильство поєднується з фізичним), важливо, щоб у кримінальних провадженнях ознаки кожного з видів насильства ретельно встановлювалися і доводилися *окремо*, адже вони передбачаються як альтернативні види суспільно небезпечних діянь. Використання кількох із них впливає на ступінь суспільної небезпечності злочину і, зрештою, має враховуватися під час призначення покарання та застосування обмежувальних заходів.

II. Проблеми встановлення суспільно небезпечних наслідків та причинного зв'язку

Перша проблема цього ряду полягає в тому, що в непоодиноких випадках органи досудового розслідування і суд, використовуючи преюдиційну логіку встановлення попередніх фактів домашнього насильства, обмежуються виключно встановленими в адміністративних матеріалах подіями, незважаючи на особливості матеріального складу злочину, передбаченого ст. 126-1 КК України. Зустрічаються навіть такі вироки (наприклад, вирок Очаківського міськрайонного суду Миколаївської обл. від 17 жовтня 2019 р. № 483/1561/19²), в яких зафіксовано, так би мовити, «чисту преюдицію»: особа визнається винуватою у вчиненні

злочину, передбаченого ст. 126-1 КК України, лише на підставі того, що вона чотири рази була притягнута до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КК України. Більш жодних діянь (незважаючи на те що кримінальним правопорушенням є саме діяння), крім тих, за які вона вже була притягнута до адміністративної відповідальності, їй вину не ставилося. У цьому, як і в подібних до нього випадках, було констатовано, а не встановлено, і доведено всі ознаки складу злочину, передбаченого ст. 126-1 КК України, лише на підставі постанов про притягнення до адміністративної відповідальності. Однак на останні можна спиратися лише як на підтвердження фактів *подій*, що сталися у минулому, але ж ніяк не як на підтвердження суспільно небезпечних наслідків, що виникають у разі вчинення кримінального домашнього насильства. Їх необхідно встановлювати й доводити окремо.

Друга проблема полягає у встановленні наявності такого суспільно небезпечного наслідку, як погіршення якості життя. Аналіз судової практики виявив, що в різних судових рішеннях і вироках використовується кліше буквально такого змісту: «погіршилась якість життя, що виразилось у втраті енергійності, втомі, фізичному дискомфорті, втраті повноцінного сну та відпочинку, у тому числі втраті самооцінки, позитивних емоцій та негативних переживаннях», що свідчить про формалізм у підходах до встановлення та доведеності відповідного суспільно небезпечного наслідку і про те, що його фактичні ознаки в багатьох випадках формулюються навіть не потерпілими, а слідчим і судом. Лише в поодиноких випадках у кримінальному провадженні призначається судово-психологічна експертиза. Таку ситуацію не можна назвати задовільною. Вважаю, що єдиним прийнятним для суду джерелом доказу наявності суспільно небезпечного наслідку психологічного змісту має бути висновок судово-психологічної експертизи, якою слід установлювати не лише наявність самого факту психологічних страждань, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, а й *причинного зв'язку* з відповідними насильницькими діями.

III. Проблеми розмежування домашнього насильства із суміжними складами кримінальних правопорушень

Найчастіше виникає потреба *розмежувати домашнє насильство та заподіяння тілесних ушкоджень* різного ступеня тяжкості. Тут виникає проблема відмінності у підходах до кваліфікації випадків домашнього фізичного

¹ Прикладом правильної кваліфікації як економічного насильства є рішення Брусилівського районного суду Житомирської області від 26 червня 2020 р.: «... Під час конфлікту ОСОБА_1 умисно розбив вікно у веранді будинку за адресою їх спільного проживання, чим ... вчинив економічне насильство щодо ОСОБА_2, так як ОСОБА_2 доглядає дитину-інваліда та отримує державну соціальну допомогу по догляду за дитиною-інвалідом. Крім того ОСОБА_1, взявши ніж, порізав задню шину на колесі велосипеда потерпілої, чим також вчинив економічне насильство» (справа № 275/570/20).

² Вирок Очаківського міськрайонного суду Миколаївської обл. від 17.10.2019 р. : справа № 483/1561/19, провадження № 1-кп/483/223/2019 // LIGA360 : сайт. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/85003607> (дата звернення: 08.12.2020).

насильства чи то як множинності злочинів, чи як одиничних злочинів. Незважаючи на зроблені наукою кримінального права правила і рекомендації щодо кваліфікації злочинів, під час їх відмежування від суміжних органи досудового розслідування і суди й досі іноді допускають неправильну кваліфікацію сукупності злочинів, передбачених статтями 125 та 126-1 КК України. Зауважимо, що для вирішення цієї ситуації варто керуватися розумінням того, що склад злочину, передбачений статтею 126-1 КК України, є складеним, а заподіяння тілесних ушкоджень є вмонтованим до його об'єктивної сторони. Саме тому потреба у додатковій кваліфікації за правилами сукупності виникає лише в тих випадках, коли санкції статей, що передбачають відповідальність за заподіяння тих чи інших тілесних ушкоджень, є такими ж само або більш суворими, ніж санкція ст. 126-1 КК України. Таким чином, за сукупністю із ст. 126-1 КК України можуть бути кваліфіковані злочини, передбачені ч. 2 ст. 126, статтями 121, 122 КК України тощо. Це ж стосується і незаконного позбавлення волі як прояву фізичного насильства (ст. 146 КК України). Водночас *погроза вбивством* (ч. 1 ст. 129 КК України), *експлуатація дітей* (лише щодо діянь, передбачених ч. 1 ст. 150 КК України, як прояв економічного домашнього насильства) охоплюються ст. 126-1 КК України. *Сексуальне насильство* – ні, воно завжди потребує окремої (а не додаткової) кваліфікації за статтями 152–154, 156 КК України.

Також проблемним питанням є *розмежування кримінального домашнього насильства та ухилення від сплати аліментів* на утримання дітей (ст. 164 КК України) чи непрацездатних батьків (ст. 165 КК України). У науці та практиці справедливо висловлюється думка, що злісне ухилення від сплати аліментів цілком можна розглядати як прояв економічного насильства. Проте це не дає підстав уважати, що такі дії охоплюються статтею 126-1 КК України чи вимагають кваліфікації за сукупністю цієї статті зі ст. 164 чи 165 КК України. Натомість слідча та судова практика в низці випадків вдається до кваліфікації за сукупністю,

порушуючи принцип неможливості подвійного інкримінування.

Під час вирішення цього питання варто відштовхуватися від правила про кваліфікацію в разі конкуренції загальної та спеціальної норм. Норми статей 164 та 165 КК України є спеціальними щодо загальної, зафіксованої у ст. 126-1 КК України, а тому мають застосовуватись тільки вони, без сукупності.

Натомість це правило не можна поширити на *ухилення від сплати аліментів на утримання одного з подружжя (колишнього подружжя)*. Вітчизняний кримінальний закон не передбачає спеціальної кримінально-правової охорони відповідних аліментних відносин, суб'єктами яких є члени подружжя чи колишні допарки (члени подружжя). Натомість Сімейний кодекс України (статті 76, 84) в низці випадків передбачає право на утримання й отримання аліментів одним із подружжя (колишнього подружжя). Систематичне ухилення від виплати таких аліментів слід уважати економічним насильством, яке у разі спричинення наслідків, передбачених статтею 126-1 КК України, має кваліфікуватися за цією статтею. Ця позиція розлого аргументується у наукових працях О. О. Книженко [2, с. 45–52].

Висновки

Підсумовуючи, зауважимо, що сформульована у статті 126-1 КК України конструкція складу злочину домашнього насильства потребує коригування шляхом усунення нормативних передумов для преюдиційної практики, яка в багатьох випадках є проблемною. Цього можна досягти завдяки використанню узвичаєного підходу до відмежування кримінального правопорушення від адміністративного з використанням категорії «суспільна небезпечність». Одним з найбільш ефективних інструментів формалізації ознак останньої є заподіювана суспільним відносинам шкода, зокрема суспільно небезпечні наслідки. Саме спираючись на них, можна достатньо чітко сформулювати склад кримінального правопорушення домашнього насильства, відійшовши від систематичності.

Список бібліографічних посилань

1. Шамрук Н. Б., Шамрук О. П. Проблеми кваліфікації домашнього психологічного насильства в сучасному вітчизняному законодавстві. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 346–348.
2. Книженко О. О. Домашнє насильство: проблеми кваліфікації. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2 (22). С. 45–52.

Надійшла до редколегії 10.12.2020

ОРЛОВ Ю. В. ПРОБЛЕМЫ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ КВАЛИФИКАЦИИ ДОМАШНЕГО НАСИЛИЯ

Рассмотрены проблемы уголовно-правовой квалификации домашнего насилия. Акцентируется внимание на трудностях однозначного толкования и юридической оценки признаков общественно опасного деяния, предусмотренного статьей 126-1 УК Украины и признака «систематичность», установления общественно опасных последствий и причинной связи и разграничения домашнего насилия со смежными составами уголовных правонарушений. Сформулированы рекомендации по решению выявленных проблем.

Ключевые слова: домашнее насилие, деяние, систематичность, общественно опасное последствие, разграничение, отграничение.

ORLOV YU. V. PROBLEMS OF CRIMINAL AND LEGAL QUALIFICATION OF DOMESTIC VIOLENCE

The subject matter of the research is theoretical and applied problems of criminal and legal qualification of domestic violence. Its purpose is to form propositions for solving these problems. The latter include the difficulties of unambiguous interpretation and legal assessment of the features of a socially dangerous act provided by the Art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine, and the features of “systematic”, establishing socially dangerous consequences and causal relation and distinguishing domestic violence from related corpus delicti of criminal offenses.

The author has revealed the “interdiction” of socially dangerous results (as features of an action) and consequences, which leads to incompleteness and incorrect qualification. The solution of this problem is directly related to: a) the separation of psychological violence from those forms of psychological influence on a person that cannot be considered violence; b) separation of domestic violence as an administrative tort from a criminal offense.

The author has suggested a two-dimensional model of the consequences of psychological violence, where the first (closer) level consists of those consequences defined in the Law of Ukraine “On Preventing and Counteracting Domestic Violence”, and the second (remote) level – in the Art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine.

When there are sufficient grounds to believe that domestic violence is systematic, the use of prior administrative response procedures should be avoided after the first report or personal detection by the police officer.

Special attention has been paid to the criteria for distinguishing between the legal components of domestic violence and criminal offenses against life and health, sexual freedom and sexual integrity, as well as those provided by the Articles 164 and 165 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: domestic violence, an action, consistency, socially dangerous consequence, demarcation, delimitation.